

Research Paper

Developing feasibility of women head of household self-employed Business Continuity management scenarios by Future Study in Chardavol Township)

Hossein Mehdizadeh¹, Masomeh Jamshidi², Alireza Jamshidi³

١. Assistant Professor of Entrepreneurship and Rural Development, Ilam University, Ilam, Iran.

٢. Visiting professor of Rural Planning Entrepreneurship and Rural Development Department, Ilam University, Ilam, Iran.

٣. Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Urmia University, Urmia, Iran.

Received: 20 December 2020

Accepted: 5 April 2021

PP: 213-222

Use your device to scan and
read the article online

Keywords:

Self-employed Business Continuity, Future Study, Scenario Making, Chardavol Township, women head of households

Abstract

Futures Studies in Planning the Self-Employed Businesses Continuity for Women-Headed Households will find the key drivers, key variables, and uncertainties in the development of women's economic empowerment, and will shape the desired future management. The purpose of this study was to identify the factors affecting the management of women's self-employed business continuity management in Chardavol Township, identifying key variables and developing effective scenarios for its realization. The purpose of this study is practical and it is a descriptive-analytical research conducted with an interpretive structural approach in the form of MicMac software to measure the interactions of variables. Finally, using the scenario wizard software, the best and most compatible planning scenario in the future is presented. In terms of the nature of the data, this research is a combination (quantitative and qualitative) and is based on documentary and survey data collection method. Findings showed that the most important key variables affecting the management of business self-employment of these women are as follows: Social responsibility/loyalty of business women to the goals of the project, the existence of a facilitator and support for businesses based on the logic of the business ecosystem and regional advantage, the entry of informal-local channels of support, the improvement of national governance and government support, market arrangements, the loyalty of support institutions to business owners, adjustment and reforming the island programs of women's employment agencies. Eventually, the results showed that out of the developed scenarios, there are 6 scenarios with strong adaptation to the future of self-employed women business continuity management in Chardavol. Of the six scenarios mentioned, three scenarios one, two, and three are perfectly desirable, and scenario 1 is the best-case scenario of managing self-employed business continuity of women-headed households in Chardavol.

Citation: Mehdizadeh, H; Jamshidi, M; Jamshidi, A(2022), Developing feasibility of women head of household self-employed Business Continuity management scenarios by Future Study in Chardavol Township), Vol 12, No 47, PP:213-222.

DOI: 10.30495/JZPM.2022.5420

*Corresponding author: Hossein Mehdizadeh

Address: Assistant Professor of Entrepreneurship and Rural Development, Ilam University, Ilam, Iran.

Tell: (+98)

Email: hossein.mahdizad@yahoo.com

Extended Abstract

Introduction

Women's empowerment strategy in Iran in the form of various programs and initiatives by institutions and organizations supporting women such as the Imam Khomeini Relief Foundation in the form of self-sufficiency plans and the Welfare organization in the form of employment plans, support groups and Self-help groups have been implemented (Jamshidi and Mahdizadeh, 2019: 71). The outcome of the above schemes, at best, will lead to women's self-employment and achievement of self-sufficiency-empowerment goals. What is important is to study and recognize the components that ensure the continuity of self-employment businesses started by women in the face of various risks and inconveniences at home and abroad, in economic, social and Environmental and so on. Evidence shows the failure of many self-employment and business plans of women heads of households as the poorest poor and their return to poverty (Ibid, 102). However, many women heads of households seeking self-sufficiency-empowerment have set up businesses that have been persistent and resilient over time in the face of various adverse and disruptive conditions and factors. Business continuity management refers to a set of principles, policies, and tools to support organizations to maintain sensitive business processes in the event of adverse events. The focus of business continuity management is on high-impact, low-probability disruptive events that leave decision-makers with a very short reaction time.

In order to provide the best feasibility scenarios for managing the continuity of self-employment businesses of women heads of household in Chardavol Township and achieving self-sufficiency and empowerment, the following issues are raised:

- What are the most important effective indicators for the feasibility of managing the continuity of self-employment businesses of women heads of household covered by support institutions?
- What is the impact and effectiveness of each of the studied indicators in the Township scale (Chardavol Township)?

- What are the best scenarios for achieving the continuation of self-employment businesses for women heads of households in Chardavol Township?

Methodology

In terms of the nature of the data, this research is a combination (quantitative and qualitative) and is based on documentary and survey data collection method. The present research method has been done with an interpretive structural approach in the form of Mick Mac software, in order to measure the interaction effects of variables. Finally, using the scenario wizard software, the best and most compatible planning scenario in the future is presented. This research is combined in terms of the nature of data and is based on the method of data collection, documentation and survey. In order to select the expert participants, purposive sampling method was used and sampling was continued until the theoretical saturation was reached. The sample size is equal to 25 knowledgeable experts in the field of employment and empowerment of women in the institutions of the the Imam Khomeini Relief Foundation and the Welfare Department of Ilam Province, Technical and Vocational Education Department, Agricultural Jihad Office, Agricultural Bank, Omid Entrepreneurship Fund, Bank Mehr and welfare clinics affiliated with the Welfare Department that are directly involved in women's self-employment programs and economic empowerment schemes and how their businesses continue. In order to collect information, first the qualitative method of in-depth interview with the analysis units was used and after the qualitative analysis of the collected data by the method of conceptualization and development of classes and extraction of indicators (business continuity), the researcher-made matrix questionnaire Cross-analysis is designed. The method of triangulation and using documentary and library information, direct observation and in-depth interviews were used to ensure the validity of qualitative data.

Results and Discussion

Findings showed that the most important key variables affecting the management of business self-employment of these women are as follows: Social responsibility/loyalty of business women to the goals of the project, the existence of a facilitator and support for businesses based on the logic of the business ecosystem and regional advantage, the entry of informal-local channels of support, the improvement of national governance and government support, market arrangements, the loyalty of support institutions to business owners, adjustment and reforming the island programs of women's employment agencies.

Conclusion

Eventually, the results showed that out of the developed scenarios, there are 6 scenarios with strong adaptation to the future of self-employed women business continuity management in Chardavol. Of the six scenarios mentioned, three scenarios one, two, and three are perfectly desirable, and scenario 1 is the best-case scenario of managing self-employed business continuity of women-headed households in Chardavol. Characteristics of Scenario 1 are as

follows: In terms of social responsibility / loyalty of women business owners to project goals: Contrary to Jamshidi study, 2019: 37 Increased commitment of women applicants to self-employment projects to loyalty to commitments and goals Shows the plan, in terms of facilitator and support for the business run based on the logic of the business ecosystem and regional advantage: as the results of studies Jamshidi, 2017: 47; Jamshidi and Mahdizadeh, 2019: 37 Emphasizes the existence of committed facilitators and supporters, in terms of the entry of informal-local channels of support (local production sharing / product sharing contracts): no informal / local support, in terms of improved governance National-Government support (guaranteed purchase of products, provision of some inputs, pricing, etc.: Increased national support, in terms of market arrangements: growth of markets supporting the poor,) and helping to overcome bottlenecks that prevent the poor from entering new markets And are mentioned in the study (Pour Asghar Sangachin and Ramazani, 2016: 30).

تدوین سناریوهای تحقق‌پذیری مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار با رویکرد آینده پژوهی در شهرستان چرداول[□]

حسین مهدی‌زاده[□]، معصومه جمشیدی^۲، علی‌رضا جمشیدی^۳

۱. استادیار گروه کارآفرینی و توسعه روستایی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران.

۲. استادیار مدعو گروه کارآفرینی و توسعه روستایی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران.

۳. استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

چکیده

آینده پژوهی در برنامه‌ریزی مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار سبب یافتن پیش‌ران‌ها، متغیرهای کلیدی و عدم قطعیت‌های توسعه توانمندسازی اقتصادی زنان شده و مدیریت آینده مطلوب را رقم خواهد زد. هدف این پژوهش، شناسایی شاخص‌های اثرگذار بر تحقق مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار شهرستان چرداول، شناخت متغیرهای کلیدی و تدوین سناریوهای مؤثر بر تحقق‌پذیری آن بوده است. روش پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی است که با رویکرد ساختاری تفسیری در قالب نرم افزار میک مک، به منظور سنجش اثرات متقابل متغیرها، انجام شده است. در نهایت با استفاده از نرم افزار سناریو ویزارد (scenario wizard) بهترین و سازگارترین سناریو برنامه‌ریزی در آینده ارائه شده است. این پژوهش از نظر ماهیت داده‌ها، ترکیبی است و بر اساس شیوه گردآوری داده‌ها اسنادی و پیمایشی می‌باشد. یافته‌های پژوهش نشان داد که مهم‌ترین متغیرهای کلیدی مؤثر بر مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان مذکور به شرح زیر است: مسئولیت‌پذیری اجتماعی/فاداری زنان صاحب کسب و کار به اهداف طرح، وجود تسهیل‌گر و پشتیبان برای کسب و کار راه‌اندازی شده بر اساس منطق اکوسیستم کسب و کار و مزیت منطقه‌ای، ورود کانال‌های غیر رسمی-محلی حمایت، بهبود حکمرانی ملی-حمایت دولت، تمهیدات بازار، وفاداری نهادهای حمایتی به صاحبان کسب و کار، تعدیل و اصلاح برنامه‌های جزیره‌ای ادارات مرتبط با اشتغال‌زایی زنان. در نهایت، نتایج حاکی از آن است که از بین سناریوهای تدوین شده ۶ سناریو با سازگاری قوی، پیش روی آینده مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش نهادی حمایتی کمیته امداد و اداره بهزیستی در شهرستان چرداول وجود دارد. از ۶ سناریوی گفته شده، سه سناریوی یک، دو و سه دارای وضعیت کاملاً مطلوب هستند و سناریو یک بهترین و محتمل‌ترین سناریوی پیش‌روی مدیریت تداوم کسب و کار خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش در شهرستان چرداول است.

تاریخ دریافت: ۳۰ آذر ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۱۶ فروردین ۱۴۰۰

شماره صفحات: ۲۱۳-۲۲۲

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی، آینده پژوهی، سناریونگاری، شهرستان چرداول، زنان سرپرست خانوار

استناد: مهدی‌زاده، حسین؛ جمشیدی، معصومه؛ جمشیدی، علی‌رضا (۱۴۰۱): تدوین سناریوهای تحقق‌پذیری مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار با رویکرد آینده پژوهی در شهرستان چرداول، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۱۲، شماره ۴۷، مردادشت: صص ۲۱۳-۲۲۲.

DOI: 10.30495/JZPM.2022.5420

[□] این مقاله برگرفته از طرح درون دانشگاهی «تحلیل تاب‌آوری کسب و کارهای کوچک روستایی در استان ایلام: کسب و کارهای زنان سرپرست خانوار روستایی» با حمایت مالی دانشگاه ایلام است. مجریان طرح فوق، دکتر معصومه جمشیدی و دکتر حسین مهدی‌زاده و همکار طرح دکتر علی‌رضا جمشیدی می‌باشند.

✉ نویسنده: حسین مهدی‌زاده

نشانی: استادیار گروه کارآفرینی و توسعه روستایی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران.

تلفن:

پست الکترونیکی: hossein.mahdizad@yahoo.com

مقدمه

زنان را در برابر مخاطرات و نا ملایمات مختلف داخلی و خارجی، در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی و غیره، را تضمین نماید. شواهد حاکی از شکست بسیاری از طرح‌های خود اشتغالی و کسب و کارهای زنان سرپرست خانوار به عنوان فقیرترین فقرا و بازگشت آنان به فقر است (Ibid, 102). با این حال، بسیاری از زنان سرپرست خانوار متقاضی خودکفایی-توان‌افزایی مبادرت به ایجاد کسب و کارهایی نموده‌اند که در طول زمان و در برابر شرایط و عوامل ناسازگار و مختل‌کننده مختلف، استمرار یافته و تاب‌آور بوده‌اند. به عبارتی دیگر، زنان سرپرست خانوار در جریان خودکفایی-توان‌افزایی خویش و به واسطه دریافت وام‌های خود اشتغالی، موفق به راه‌اندازی کسب و کارهای منطبق بر مزیت منطقه‌ای شده و با بهره‌گیری از برخی ابزارها و سیاست‌های طرف عرضه و تقاضا، در برابر نا ملایمات و شرایط بحرانی مقاومت کرده و تداوم کسب و کار خود اشتغالی خویش را رقم زده‌اند.

در استان ایلام نیز در همگام با طرح‌های ملی خودکفایی و توان‌افزایی سازمان‌های حمایتی کشور، اقدامات مختلفی در راستای اشتغال‌زایی زنان سرپرست خانوار صورت گرفته است. بدین ترتیب، زنان سرپرست خانوار متقاضی خود اشتغالی به صورت فردی و یا گروهی موفق به کسب اعتبارات خرد به منظور راه‌اندازی مشاغل پیشنهادی خود که منطبق بر سبب شغلی تعریف شده بر اساس مزیت منطقه‌ای است، شده‌اند. متقاضیان مذکور، در بهترین حالت با نیت واقعی خود اشتغالی اقدام به دریافت وام از نهاد حمایتی نموده و کسب و کار پیشنهادی خود را راه‌اندازی نموده‌اند. دریافت وام و راه‌اندازی کسب و کار خود اشتغالی بر اساس مهارت و توان فیزیکی فردی-خانوادگی، تنها نیمی از جریان خودکفایی و توانمندی زنان سرپرست خانوار در استان ایلام بوده است. پس از این مرحله، کسب و کار زنان با شرایط محیطی و فرا محیطی مختلفی که زمینه‌ساز بروز و ظهور فرایندهای مختل‌کننده و فرساینده است مواجه شده‌اند. تحریم‌های خارجی و فشارهای ناشی از افزایش نرخ ارز، سبب تورم و رکود دوره‌ای در بنگاه‌های اقتصادی داخلی و به ویژه مشاغل خرد و خانگی شده است (Jamshidi, 2018: 59). در این بین، به دلیل افزایش قیمت تمام شده محصولات تولیدی زنان و همچنین افزایش

در راستای دستیابی به توسعه، بسیاری از کشورهای دنیا از طرح‌های توسعه‌ای پیشنهادی سیاست‌مداران غربی بهره گرفته‌اند. این طرح‌ها تا مدت‌های طولانی، فاقد برنامه‌هایی برای در نظر گرفتن وضعیت زنان بوده و به وخیم‌تر شدن اوضاع آنان منجر شده‌اند (Ketabi, 2003: 6). شواهد و تجارب تحقیقاتی در کشورهای در حال توسعه حاکی از آن‌اند که زنان در اجتماعات روستایی ایفا کننده نقش‌های حیاتی در انواع فعالیت‌های کشاورزی و دامداری بوده و به کسب درآمدهای اندک و اشتغال در مشاغل با دستمزدهای پایین می‌پردازند (Ozbay, 1990; Prorok, and Chhokar, 1998 and Jong) (et al., 2017: 361). با این حال، توجه چندانی به نقش آنان در اقتصاد خانواده نشده است. تا اینکه در دهه ۱۹۸۰، به جای اصطلاح زن در توسعه، اصطلاح «جنسیت و توسعه» به کار گرفته شد و در پی آن، در بسیاری از کشورهای جهان سوم، راهبردهایی برای مشارکت عملی زنان در توسعه اتخاذ گردید. یکی از این راهبردها توانمندسازی زنان است (Ketabi, 2003: ۶). «توانمندسازی» را به معنای «اعطای قدرت قانونی»، «اعطای اختیار» و «توانا سازی» معرفی کرده‌اند. در گفتمان‌های توسعه، مفهوم توانمندسازی بازگویی رویکرد توسعه‌ای «پایین به بالا» و توسعه درون‌زا است (Zahedi, 2009: 40). بدین ترتیب، توانمندسازی زنان فرایندی است که در آن، زنان توانایی سازماندهی خود را پیدا می‌کنند تا اعتماد به نفس خود را افزایش دهند؛ حق انتخاب آزادانه و مستقل را برای خود طلب کنند و منابعی که به مبارزه با فرودستی آن‌ها و از بین بردن این فرو دستی کمک می‌کند، کنترل کنند (Abbott and Wallace ۲۰۰۶: ۱۲).

راهبرد توانمندسازی زنان در ایران در قالب برنامه‌های و طرح‌های مختلفی توسط نهادها و سازمان‌های حامی زنان مانند کمیته امداد امام در قالب طرح‌های خودکفایی و اداره بهزیستی در قالب طرح‌های اشتغال‌زایی، گروه‌های همیار و گروه‌های خودیار اجرا شده است (Jamshidi and Mahdizadeh, 2019: ۷۱). پیامد طرح‌های فوق در بهترین حالت ممکن، منجر به خود اشتغالی زنان و رسیدن به اهداف خودکفایی-توان‌افزایی شود. آنچه که حائز اهمیت است، بررسی و شناخت مؤلفه‌هایی است که تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی راه‌اندازی شده توسط

۱- Empoverment

خانوار شده و به بهبود مدیریت تداوم کسب و کار خود اشتغالی آنان منجر شود، الزامی است. شهرستان چرداول از استان ایلام نیز از این امر مستثنی نبوده و شاهد موارد اختلالی فوق در مواجهه با کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار بوده است.

با توجه به مطالب گفته شده، به منظور ارائه بهترین سناریوهای تحقق‌پذیری مدیریت تداوم و استمرار کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار در شهرستان چرداول و رسیدن به خودکفایی و توان‌افزایی مسائل زیر مطرح است:

- مهم‌ترین شاخص‌های مؤثر جهت تحقق‌پذیری مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش نهادهای حمایتی کدام‌اند؟
- تأثیر گذاری و تأثیرپذیری هر یک از شاخص‌های مورد بررسی در مقیاس شهرستانی (شهرستان چرداول) چگونه است؟
- بهترین سناریوهای تحقق‌پذیری مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار در شهرستان چرداول کدام‌ند؟

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

رویکردهای تاریخی در ارتباط با توانمندسازی زنان به طور عمومی به رویکردهای جنسیت‌گرا بر می‌گردد. این دیدگاه‌ها بر سه دسته‌اند. گروه اول که خود را "گروه توسعه برای زنان در عصر جدید" نام نهاده‌اند، برای ایجاد تغییرات در دو دسته سیاست کوتاه‌مدت و بلند مدت را در نظر می‌گیرند. به نظر این گروه، قوانین مدنی، سیستم‌های حقوقی، قوانین کار و نهادهای اجتماعی و حقوقی که تقویت کننده کنترل و امتیازات مردان می‌باشند، لازم است تغییر یابند تا زنان به عدالت اجتماعی برسند (Ghaffari et al., 2009: 325). دیدگاه دیگر را "طرفداران لیبرال اصالت جنسیت" ارائه می‌کنند. از نظر آنان زن و مرد مانند هم هستند. آن‌ها، موقعیت پایین‌تر زنان را ناشی از کمتر بودن فرصت‌های زنان، فقدان یا اندک بودن میزان تعلیم و تربیت و محدودیت‌های محیط خانوادگی می‌دانند. آنان ادعا می‌کنند که زنان باید از حق تحصیل، حق استخدام، دارایی و حمایت‌های قانونی برابر مردان برخوردار باشند (Valevi, 1999: 35). در ضلع سوم این مثلث، "طرفداران اصالت زن اصلاطلب" حضور دارند، طرفداران اصالت زن اصلاطلب، فرصت رقابت با مردان را طلب می‌کنند. آن‌ها بر آن‌اند که اموری چون مراقبت از کودکان و زندگی خانوادگی باید به گونه‌ای انجام شود که زنان نیز بتوانند همانند مردان کار کنند و به رغم آنان، مردان نیز باید طرز تلقی خود را نسبت به پرورش

هزینه‌های تولیدی، بسیاری از مشاغل خرد ویژه زنان سرپرست خانوار در این استان با مسائل جدی و بحران ورشکستگی روبرو شده‌اند. علاوه بر عامل اختلالی فوق، بروز خشکسالی و جریان‌های خزنده پس از آن، خسارات فراوانی را بر کسب و کارهای زنان سرپرست خانوار فعال در بخش کشاورزی و دامداری وارد نمود (Jamshidi, 2014: 22). علاوه بر عوامل مختل کننده سیاسی، اقتصادی و طبیعی گفته شده، عوامل اجتماعی-روانشناختی متعددی (در طرفین عرضه و تقاضا) در استان ایلام وجود دارد که به عنوان عامل اختلالی در استمرار و تداوم کسب و کارهای زنان فوق عمل می‌نماید. از جمله این عوامل، ویژگی‌های اقتصادی-اجتماعی خانواده زنان و مباحث مرتبط با استیصال اقتصادی و ناتوانی آنان در جبران محرومیت و فقر فزاینده است. این امر، فرصت کافی به اعتبارات خرد دریافتی به منظور راه‌اندازی کسب و کار خود اشتغالی و تداوم آن در طول زمان را نداده و روایت‌های غیر واقعی و ساختگی مبتنی بر علائم درد و فقر را به عنوان مبنایی منطقی در راستای فروپاشی کسب و کارها است. علاوه بر این، شخصیت‌های وابسته زنان و اثرات بازدارنده نظام‌های اجتماعی-هنجاری حاکم بر فضای فکری و رفتاری زنان سرپرست خانوار، توان تصمیم‌گیری در شرایط سخت و بحرانی را بر پایه قضاوت‌های اجتماعی قرار داده و وفاداری آنان را به تعهدات طرح‌های توانمندسازی تحت‌الشعاع قرار داده است. این امر، در طول زمان به ناپایداری کسب و کارهای خود اشتغالی دامن زده است.

طرفین عرضه طرح‌های خود اشتغالی و اشتغال‌زایی زنان سرپرست خانوار، یعنی نهادهای حمایتی به عنوان حامیان اصلی طرح نیز از اهمیت فراوانی برخوردار است. شواهد حاکی از آن است که به دلایل مختلف وفاداری کارشناسان نهاد حمایتی به ایجاد فشار برای بازپرداخت وام‌ها توسط متقاضیان زن اندک و تداوم سلسله‌وار تأمین مالی خرد را مختل نموده است. این دلایل عبارتند از: وابستگی نهادهای حمایتی به منابع مالی مردمی، وجود قوانین حمایتی در دریافت وام‌ها، عدم نیاز به آورده‌های سنگین، نرخ بازپرداخت اندک و دوره تنفس بالا. علاوه بر این‌ها، ارزیابی‌ها و نظارت‌های کارشناسان نهادهای حمایتی، به دلیل وجود اهرم‌های فشار گوناگون مانند شرایط قومی-قبیله‌ای و مسائل عاطفی و احساسی اندک است و همین امر، در زمره عوامل مختل کننده موجود در استان ایلام به شمار رود. بر این اساس، عوامل مختل کننده گفته شده در ابعاد محیطی و فرامحیطی و در رابطه با طرفین عرضه و تقاضای طرح‌های خودکفایی-توان‌افزایی در استان ایلام، مدیریت تداوم کسب و کارهای زنان را درگیر نموده است. بنابراین، توجه به عواملی که مانع از فروپاشی کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست

کودکان، کار در خانه و دیگر جنبه‌های سنتی زنان تغییر دهند (Tower, 1999: 133).

هدف اصلی برنامه‌های توسعه باید شکوفا کردن توانمندسازی انسان‌ها و عملی ساختن استعدادهای نهفته آن‌ها باشد. در واقع، باید ظرفیت‌های مردم برای ایجاد و مصرف ثروت به صورت ماندگار تقویت شود و به تقویت بهره‌برداری از انرژی جسمی و فکری برای ارتقای توسعه پایدار پردازد (Mosafa, 1996: 45). دیدگاه توانایی، توانمندسازی را مرکز و مبنای امتیاز تغییرهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی قرار می‌دهد. پس باید هدف دولت این باشد که افراد فاقد توانایی را در فرایند سیاست‌گذاری عمومی به افراد مولد، فعال و مشارکت‌کننده در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی تبدیل کند، تا آن‌ها بتوانند برای جامعه خویش فردی مفید باشند (Cruikshank, 1991: 493). در این بین، در کشور ایران به منظور مبارزه با فقر و کاهش محرومیت، سازمان‌ها و نهادهای رفاهی متعددی در قالب راهبردهای حمایتی ایجاد شده‌اند. نهادهای کمیته امداد امام (ره) و اداره بهزیستی از جمله این نهادها هستند. هر یک از نهادهای فوق‌الذکر در راستای مبارزه با فقر و محرومیت و توانمندسازی افراد تحت پوشش و زنان سرپرست خانوار، طرح‌ها و برنامه‌های ویژه‌ای ارائه نموده‌اند. طرح خودکفایی کمیته امداد و طرح‌های تشکیل گروه‌های خودیار (طرح تاک)، طرح تشکیل گروه‌های همیار ویژه زنان سرپرست خانوار و طرح‌های اشتغال‌زایی انفرادی از این دسته می‌باشند (Jamshidi, 2018: 80). فلسفه هر یک از طرح‌ها و برنامه‌های توانمندسازی گفته شده، اعطای منابع مالی و اعتبارات به زنان سرپرست خانوار به منظور رفع فقر و خوداشتغالی (راه‌اندازی کسب و کار) می‌باشد. در منتهی‌الیه برنامه‌های توانمندسازی نهادهای حمایتی، ایجاد شغل و راه‌اندازی کسب و کار توسط زنان مذکور قرار دارد که می‌توان آن را نقطه آغازین توانمندی به شمار آورد. چرا که کسب و کارها و مشاغل نوپای زنان سرپرست خانوار به عنوان جزئی کوچک از نظام اقتصاد ملی، به دور از شرایط اجتماعی-اقتصادی و طبیعی محیط داخلی و خارجی این نظام نبوده و با مخاطرات مختلفی که مختل‌کننده سیستم کسب و کار خود اشتغالی است روبرو خواهد شد. آنچه که حائز اهمیت است، توان مقابله‌ای زنان برای عبور از بحران و تداوم کسب و کار آن‌ها در طول زمان است. در طی دهه گذشته، مدیریت تداوم کسب و کارها به عنوان ابزاری مؤثر برای اطمینان از تداوم محصول/خدمات کلیدی سازمان‌ها در حضور اختلالات و تنش‌های گوناگون

تکامل یافته است (Gibb and Buchanan, 2006: 129). این پدیده یک فرایند مدیریتی است که تهدیدات/ریسک‌های داخلی و خارجی احتمالی و اثرات آن‌ها بر فرایندهای کسب و کار را شناسایی کرده و چارچوبی برای تاب‌آوری سازمانی به شمار می‌رود (ISO 22301, 2012). در این راستا، اجرای یک سیستم مدیریت تداوم کسب و کار در داخل یک سازمان می‌تواند آن را در برابر وقایع مختل‌کننده مختلف با فراهم نمودن بازایی فاجعه/تداوم کسب و کار مناسب حمایت و حفاظت نماید (Randeree et al., 2012: 474). مدیریت تداوم کسب و کار به عنوان زیرمجموعه یک استراتژی مدیریت ریسک وسیع‌تر در نظر گرفته می‌شود. با این حال، همه مخاطرات که در آن‌ها سازمان دچار وقفه در کسب و کار شود، به عنوان حوادث فاجعه بار تلقی نمی‌شوند. در این راستا، مدیریت تداوم کسب و کار فقط بر آن خطراتی تمرکز دارد که تداوم فعالیت‌های مهم اقتصادی را تهدید نماید (Kato and Charoenrat, 2018: 578).

معمولاً فرایند کسب و کار به سازمان توسط شاخص عملکرد آن سازمان که مقدار آن نشان‌دهنده میزان رسیدن به هدف سازمان است مشخص می‌گردد. برای مثال، در یک کارخانه، میزان محصولاتی که در یک روز تولید می‌شوند، نشان‌دهنده عملکرد آن کارخانه و فرایند کسب و کار است. حال اگر این میزان به مقادیری کمتر از حالت همیشه و نرمال تولید نائل شوند، کارخانه با یک عامل اختلالی مواجه شده است. در عمل می‌توان اظهار نمود که بنگاه‌های اقتصادی مستعد مواجه با وقوع حوادث مخرب مختلفی هستند که تداوم کسب و کارهای آن واحد تولیدی را به خطر اندازد. مواردی که بنگاه‌های فوق‌ممكن است با آن روبرو شوند عبارتند از: ۱- اختلالات فناوری، ۲- اختلالات طبیعی مانند بلایای طبیعی، ۳- اختلالات اجتماعی ناشی از جنبش‌های اجتماعی و اختلال در زنجیره تأمین کسب و کارهای بنگاه‌های اقتصادی (Zeng and Zio, 2017: 77). هر گاه یک یا برخی از این وقایع مخرب اتفاق افتد، طبیعی است که عملکرد بنگاه نیز مختل شود و صاحبان و سهام‌داران آن‌ها متضرر گردند. بنابراین، برای کاهش چنین ضررهایی، می‌توان اقدامات مختلفی برای تداوم کسب و کار در نظر گرفت. Zeng and Zio (2017) به اقدامات چهار مرحله‌ای زیر به منظور مدیریت تداوم کسب و کارها و پایداری بنگاه اقتصادی اشاره کرده‌اند: ۱- اقدامات حفاظتی: که برای دفاع از سیستم کسب و کار در برابر حوادث مخرب و ممانعت از بروز آسیب به آن انجام

مواد و روش تحقیق

روش پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی است که با رویکرد ساختاری تفسیری به منظور سنجش اثرات متقابل متغیرها، انجام شده است. این پژوهش از نظر ماهیت داده‌ها، ترکیبی است و بر اساس شیوه گردآوری داده‌ها اسنادی و پیمایشی می‌باشد. مدل‌سازی ساختاری تفسیری توسط وارفیلد (۱۹۷۶) معرفی و توسعه داده شد. این تکنیک افراد و گروه‌ها را قادر می‌سازد که روابط پیچیده بین تعداد زیادی عناصر را در موقعیت پیچیده تصمیم‌گیری ترسیم کند (Charan et al., 2008: 368) و مدل‌های ذهنی نا پیوسته و غیر شفاف را به مدل‌های قابل مشاهده خوب و تعریف شده تبدیل می‌کند (Sage, 1997) و می‌تواند به عنوان ابزاری برای نظم بخشیدن و جهت دادن به پیچیدگی روابط بین متغیرها عمل کند (Eivazi et al., 2015: 6). این روش یکی از روش‌های برجسته برنامه‌ریزی بر پایه سناریو است و بر این سؤال بنا شده است: آیا پیش بینی آینده می‌تواند مبتنی بر تأثیرات احتمالی متقابل اتفاقات آینده بر یکدیگر باشد (Gordon, 1994: 12). روش سناریوی پیشنهاد شده توسط Godet and Durance 2008. یکی از روش‌های پر کاربرد در آینده نگاری است. بر اساس تجزیه و تحلیل ساختاری، متغیرهای مهم سیستم از طریق ماتریس شناسایی مقاطع شناسایی و رابطه و اثرات هر یک متغیرها بر یکدیگر قابل تشخیص است. بنابراین می‌توان گفت این پژوهش شامل ۴ فاز کلی است: ۱- تشکیل سیستم پایه اثرات مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار و شناسایی و تعریف اجزای تشکیل دهنده آن از طریق مطالعه کیفی ۲- ترسیم پرسشنامه ماتریس تحلیل مقاطع بر اساس متغیرهای به دست آمده از مطالعه کیفی، ۳- تعیین رابطه و اثر بین متغیرهای تشکیل دهنده اجزای سیستم توسط خبرگان کارشناس و شناسایی نوع متغیرها، ۴- تجزیه و تحلیل و انتخاب متغیرهای کلیدی به منظور ارائه بهترین مدل مدیریتی در آینده می‌باشد.

بر اساس دیدگاه گادت و دورانس، در مطالعات سناریو مینا، تخصص و دانش خبرگان بر کمیت کلی ارجحیت داشته و حجم نمونه مورد نظر نباید کمتر از ۲۵ نفر باشد. به منظور انتخاب شرکت‌کنندگان خبره از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده و نمونه‌گیری تا زمان رسیدن به اشباع تئوریک ادامه یافت. حجم نمونه برابر با ۲۵ نفر از کارشناسان آگاه و خبره در حوزه اشتغال و توانمندسازی زنان در نهادهای کمیته امداد امام و اداره بهزیستی استان ایلام، اداره آموزش فنی و حرفه‌ای، اداره جهاد کشاورزی، بانک کشاورزی، صندوق کارآفرینی امید، بانک قرض‌الحسنه مهر، کلینک‌های مددکاری وابسته به اداره بهزیستی که به صورت مستقیم در جریان برنامه‌های خود

می‌گردد. در صورت موفقیت در این مرحله، سیستم کسب و کار ادامه خواهد یافت. ۲- اقدامات تعدیل است که در صورت عدم موفقیت اقدامات حفاظتی و وارد شدن خسارات اولیه بر کسب و کار، به صورت خودکار فعال می‌گردد. هدف از این مرحله، مهار عوامل مختل‌کننده است. ۳- اقدامات فوری/اضطراری است که هنگامی بروز پیدا می‌کنند که اقدامات مرحله تعدیل توانایی مقابله با خسارات وارده را نداشته و به اقدامات چشمگیری مانند مداخلات انسانی نیاز است. ۴- اقدامات بهبود/ریکاوری که هدف آن بازگشت مجدد سیستم کسب و کار به حالت طبیعی خود است.

مطالعات چندی در ایران و خارج در زمینه توانمندسازی اقتصادی زنان سرپرست خانوار و اشتغال در کسب و کارهای خود اشتغالی صورت گرفته است. هر یک از این مطالعات با دید متفاوتی به بررسی موضوع گفته شده پرداخته‌اند. برخی به عواملی مانند فقدان برنامه مشخص و کارآمد برای توانمندسازی زنان در جامعه، رویکرد سنتی در ارائه خدمات حمایتی به زنان، میزان اندک خدمات ارائه شده توسط نهاد و عدم پوشش گسترده آن‌ها (Shakouri, 2008)، وجود تعصبات خانوادگی و نبود حمایت‌های قانونی (Ghanbari and Ansari, 2015)، ویژگی‌های شخصیتی یا فردی سرپرست خانوار (Asghari et al., 2016; Jamshidi, 2018)، فرهنگ و هنجارهای مذهبی (Bozzano, 2017)، اثرات نامطلوب نظام، رکود بازار و سوء مصرف تسهیلات/وام‌ها (Jamshidi and Mahdizadeh, 2019) را به عنوان بازدارنده‌های توانمندسازی اقتصادی زنان (راه‌اندازی کسب و کار) ذکر کرده‌اند. همچنین برخی عوامل پیش‌برنده توانمندسازی زنان را بررسی نموده و عوامل مؤثر بر آن را شامل نگرش مدیریتی زنان (Babapour, 2012)، مدیریت مشارکتی (Bandarz and Niknami, 2013)، میزان گرفتن وام از منابع گوناگون (Charmchian Langrodi and Alibeigi, 2013)، نوگرایی زنان و خانواده آنان، قدرت رهبری افکار زنان، پویایی تولیدی/خلق زنجیره ارزش اثربخش، دسترسی به بازار و تداوم چرخه تولید (Jamshidi, 2017) و تغییر در قوانین خانوادگی (Bleck and Michelitch, 2018) ذکر کرده‌اند. با این حال، مطالعات صورت گرفته، به مدیریت تداوم کسب و کارهای زنان در شرایط بحرانی و در برابر عوامل مختل‌کننده اشاره نکرده‌اند. در این پژوهش با بهره‌گیری از روش آینده پژوهی به بررسی متغیرهای کلیدی اثر گذار بر مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار در شهرستان چرداول پرداخته شده است. و در نهایت مهم‌ترین سناریوهای سازگار برای مدیریت تداوم آن کسب و کارها ارائه خواهد شد.

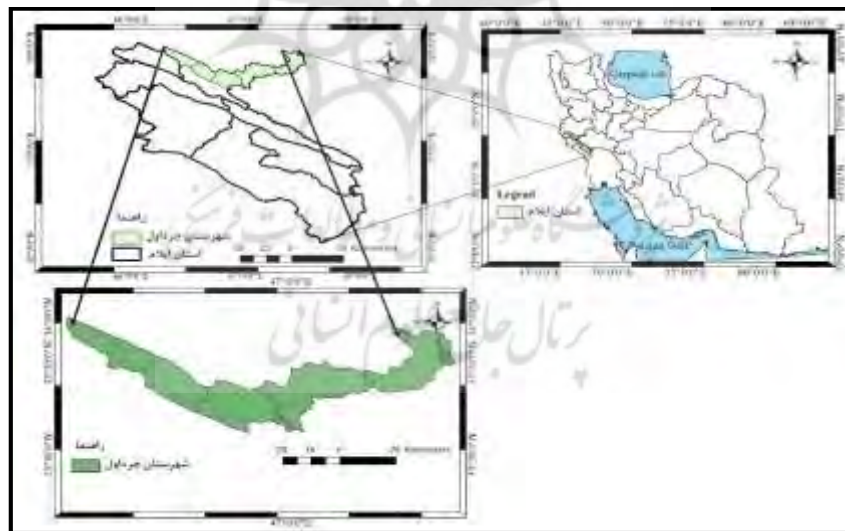
روش تحلیل آثار متقاطع پیامدها با استفاده از تکنیک تحلیل ساختاری تفسیری در قالب نرم افزار میک مک^۱ استفاده شده است. پس از به دست آمدن متغیرهای کلیدی، بر اساس مطالعات اسنادی و نظرات کارشناسان مربوطه، وضعیت احتمالی هر یک از متغیرها مشخص و به پرسشنامه دوم، به منظور تحلیل اثرات متقاطع وارد می‌شود. در نهایت با استفاده از نرم افزار سناریو ویزارد (scenario wizard) به ارائه بهترین و سازگارترین سناریو برنامه‌ریزی در آینده پرداخته خواهد شد.

محدوده مورد مطالعه:

شهرستان چرداول یکی از شهرستان‌های استان ایلام در غرب ایران است که در اوایل سال ۱۳۹۲، از شهرستان شیروان و چرداول جدا شده و به صورت یک شهرستان مستقل در آمده است. این شهرستان دارای چهار بخش (مرکزی، شهاب، زاگرس و هلیلان) و ۷ دهستان است. بر طبق سالنامه آماری ۱۳۹۵ استان، جمعیت شهرستان چرداول برابر با ۵۷۳۸۱ نفر و جمعیت زنان آن برابر با ۲۸۰۱۹ نفر است. از این تعداد ۳۲۵ نفر زنان سرپرست خانوار تحت پوشش اداره بهزیستی و ۷۸۹ نفر زنان سرپرست خانوار تحت پوشش کمیته امداد امام شهرستان چرداول است.

اشتغالی و طرح‌های توانمندسازی اقتصادی زنان و چگونگی تداوم کسب و کارهای آنان قرار داشته‌اند، می‌باشد.

به منظور گردآوری اطلاعات ابتدا از روش کیفی مصاحبه عمیق با واحدهای تحلیل بهره گرفته شده و پس از تحلیل کیفی داده‌های گردآوری شده به روش مفهوم‌سازی و توسعه طبقات و استخراج شاخص‌ها (تداوم کسب و کار)، پرسشنامه محقق ساخته ماتریس تحلیل متقاطع طراحی شده است. از روش مثلث‌سازی و بهره‌گیری از اطلاعات اسنادی و کتابخانه‌ای، مشاهده مستقیم و مصاحبه عمیق به منظور اطمینان از اعتبار داده‌های کیفی استفاده شد. علاوه بر این، پس از طراحی پرسشنامه به منظور اطمینان از روایی ابزار، از روایی صوری و تأیید آن توسط متخصصان مذکور بهره گرفته شد. پس از طی شدن فاز اول و دوم، پرسشنامه طراحی شده در اختیار خبرگان مورد نظر قرار گرفته و آن‌ها میزان ارتباط متغیرهای مورد نظر را در ماتریس متقاطع و در ارتباط متقابل با هم بررسی نموده‌اند. شاخص‌های مورد استفاده در این پژوهش شامل شاخص‌های مرتبط با مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش نهادهای حمایتی است که از طریق مطالعات اسنادی و مصاحبه با کارشناسان مذکور به دست آمده‌اند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و انتخاب متغیرهای کلیدی به منظور ارائه بهترین مدل مدیریت تداوم کسب و کارهای زنان سرپرست خانوار در آینده، از

نقشه ۱: موقعیت جغرافیایی شهرستان چرداول، منبع: ترسیم، نگارندگان، ۱۳۹۹

^۱ - Micmac

بحث و یافته‌های تحقیق

نتایج حاصل از مصاحبه با کارشناسان مورد مطالعه در قالب ۲۲ عامل اثرگذار بر مدیریت تداوم کسب و کار در قالب چهار اقدام مرحله‌ای حفاظتی (Protection)، تعدیل (Mitigation)، فوری یا اضطراری (Emergency) و فاز بهره‌بودار/ یکاوری

(Recovery) مرتبط با متغیر فوق در جدول ۱ نشان داده شده است. به طور کلی ۲۲ شاخص به عنوان عوامل اولیه توسط خبرگان شناسایی شده و در قالب ماتریس‌هایی با ابعاد ۲۲×۲۲ نمود یافته‌اند.

جدول ۱. شاخص‌های اثرگذار بر مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار در شهرستان چرداول

اقدامات ۴ مرحله‌ای مدیریت تداوم کسب و کار	عامل اثرگذار بر مدیریت تداوم کسب و کار/تاب‌آوری کسب و کار
اقدامات حفاظتی	۱- بهبود حکمرانی ملی-حمایت دولت (خرید تضمینی محصولات، ارائه برخی نهاده‌ها p1، تعیین قیمت و غیره) ۲- حمایت‌های مالی مستمر نهادهای حمایتی(تزیق وام به دوره‌های تنفس بالا، دوره‌های باز پرداخت طولانی، وام‌های بلاعوض) p2، ۳- تمهیدات بازار(اکوسیستم کسب و کار شناسایی شده و وجود بازارهای محلی و فرا محلی) p3، ۴- هم افزایی بین سازمانی برای ارائه خدمات مشاوره‌ای-مهارتی مستمر p4، ۵- مسئولیت‌پذیری اجتماعی/وفاداری زنان صاحب کسب و کار به اهداف طرح p5، ۶- وفاداری نهادهای حمایتی به طرح‌های صاحبان کسب و کار p6، ۷- نیروهای خانوادگی حمایت کننده موجود p7، ۸- نظارت مستمر کارشناسان نهاد p8، ۹- وجود تسهیل‌گر و پشتیبان برای کسب و کار راه‌اندازی شده بر اساس منطق اکوسیستم کسب و کار و مزیت منطقه‌ای p9
اقدامات تعدیلی	۱- تنوع یا شوک تولیدی m1، ۲- تغییر ارزش‌گذاری (قیمت) محصول/سرکوب استیصال m2، ۳- تغییر مکان و موقعیت کسب و کار m3، ۴- رهبری و مدیریت اشتراکی موقت m4
اقدامات فوری/اضطراری	۱- تعدیل نیروی تولید کننده و درگیر در کسب و کار e1، ۲- ورود کانال‌های غیر رسمی-محلی حمایت(قراردادهای محلی اشتراک تولید/اشتراک محصول) e2، ۳- رهبری جایگزین موقت و واگذاری مدیریت کسب و کار به افراد خبره‌تر e3
اقدامات بهبود/ریکاوری	۱- اصلاح خدمات مشاوره‌ای و ترغیب خدمات فنی و حرفه‌ای a1، ۲- ترغیب وفاداری خانواده به کسب و کار زنان a2، ۳- بهره‌گیری از نوآوری‌های جدید منطبق بر شرایط a3، ۴- شکل‌گیری هم-افزایی‌های هدفمندتر a4، ۵- ادغام مدیریت ریسک و مدیریت تداوم کسب و کار a5، ۶- تعدیل و اصلاح برنامه‌های جزیره‌ای ادارات مرتبط با اشتغال‌زایی زنان r6

ماخذ: مطالعات نویسنده‌گان، ۱۳۹۹

صاحبان کسب و کار p6، «تعدیل و اصلاح برنامه‌های جزیره‌ای ادارات مرتبط با اشتغال‌زایی زنان r6»، «ورود کانال‌های غیر رسمی-محلی حمایت(قراردادهای محلی اشتراک تولید/اشتراک محصول) e2»، «بهبود حکمرانی ملی-حمایت دولت (خرید تضمینی محصولات، ارائه برخی نهاده‌ها تعیین قیمت و غیره p1»، «نیروهای خانوادگی حمایت کننده موجود p7»، «نظارت مستمر کارشناسان نهاد p8»، «اصلاح خدمات مشاوره‌ای و ترغیب خدمات فنی و حرفه‌ای a1»، «ترغیب وفاداری خانواده به کسب و کار زنان a2»، «بهره‌گیری از نوآوری‌های جدید منطبق بر شرایط r3»، «حمایت‌های مالی مستمر نهادهای حمایتی(تزیق وام به دوره‌های تنفس بالا، دوره‌های باز پرداخت طولانی، وام‌های بلاعوض) p2»، «هم افزایی بین سازمانی برای ارائه خدمات مشاوره‌ای-مهارتی مستمر p4»، و «تغییر مکان و موقعیت کسب و کار m3» هستند. این متغیرها هم‌زمان هم می‌توانند بسیار تأثیرگذار و بسیار وابسته باشند و در مواردی می‌توانند بر روی متغیرهای تأثیرگذار نیز، اثر داشته باشند. در این بین متغیرهای «نظارت مستمر کارشناسان نهاد p8»، «ادغام مدیریت ریسک و مدیریت تداوم کسب و کار r5»، «رهبری جایگزین موقت و واگذاری

وضعیت متغیرهای تداوم کسب و کار خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار شهرستان چرداول با توجه به ماهیت جدول ۱ و خروجی اثرات مستقیم برنامه میک مک به شرح زیر است: متغیرهای تأثیرگذار یا تعیین کننده که در قسمت شمال غربی نمودار ۱ قرار دارند شامل متغیرهای «مسئولیت‌پذیری اجتماعی/وفاداری زنان صاحب کسب و کار به اهداف طرح p5»، «شکل‌گیری هم‌افزایی‌های هدفمندتر r4»، «ادغام مدیریت ریسک و مدیریت تداوم کسب و کار r5»، «تمهیدات بازار p3»، «تنوع یا شوک تولیدی m1»، «رهبری جایگزین موقت و واگذاری مدیریت کسب و کار به افراد خبره‌تر e3» و «وجود تسهیل‌گر و پشتیبان برای کسب و کار راه‌اندازی شده بر اساس منطق اکوسیستم کسب و کار و مزیت منطقه‌ای p9» هستند که با عنوان متغیرهای ورودی شناخته شده‌اند. متغیرهای فوق بیشتر اثرگذار هستند تا اثرپذیر و بسیاری از متغیرهای دیگر تحت تأثیر این متغیرها هستند. این متغیرهای به عنوان متغیرهای کلیدی، تعیین کننده رفتار تداوم کسب و کار زنان سرپرست خانوار می‌باشند. در قسمت شمال شرقی نمودار، متغیرهای دو وجهی یا تقویت کننده قرار دارند که شامل: «وفاداری نهادهای حمایتی به

ذکر شده در این قسمت که در زیر خط قطری فوق واقع شده‌اند، از آن جهت که تا حد معینی به عنوان نتایج حاصل از سیستم در نظر گرفته می‌شوند، تحت عنوان متغیرهای هدف شناسایی شده‌اند. این متغیرها بیشتر وابسته‌اند تا تأثیرگذار و می‌توان با استفاده از یک برنامه اصولی، آن‌ها را در جهت پایداری سیستم هدایت کرد. متغیرهای فوق به جای اهداف از پیش تعیین شده نشان دهنده اهداف کلی برای کل سیستم هستند.

مدیریت کسب و کار به افراد خبره‌تر «e3»، «شکل‌گیری هم‌افزایی‌های هدفمندتر r4»، «بهره‌گیری از نوآوری‌های جدید منطبق بر شرایط r3»، «نیروهای خانوادگی حمایت‌کننده موجود p7»، و «تنوع یا شوک تولیدی m1» که در موازات خط قطری قرار دارند به عنوان متغیرهای ریسک شناسایی شده و پتانسیل بالایی برای تبدیل شدن به بازیگران اصلی در سیستم مذکور دارند. این متغیرها با توجه به ویژگی ناپایدار خود، یک نقطه انفصال بالقوه برای سیستم محسوب می‌شوند. سایر متغیرهای

شکل ۱. نمودار تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستقیم شاخص‌های مدیریت تداوم کسب و کار خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار در شهرستان چرداول. مأخذ: مطالعات نویسندگان، ۱۳۹۹

کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش نهادهای حمایتی کمیته امداد و اداره بهزیستی، در قالب طرح‌های مختلف اقتصادی مانند طرح‌های دامپروری، زنبورداری، پرورش مرغ بومی، مشاغل خانگی، قالیبافی، تولید صنایع دستی، مشاغل مانند آرایشگری، خیاطی، نانوبی ستنی و غیره به صورت انفرادی و یا در قالب گروه‌های همیار و خودیار، در طی سال‌های اخیر شکل گرفته است. شواهد حاکی از آن است که اجرای طرح‌های فوق، زمینه‌ساز خودکفایی و ایجاد اشتغال پایدار برای بسیاری از زنان متقاضی بوده است (Jamshidi, 2018). در مطالعه‌ای شرایط، تعاملات و پیامدهای طرح‌های توانمندسازی زنان سرپرست خانوار در استان ایلام را مورد مطالعه قرار داد. نتایج مطالعه وی نشان داد که بسیاری از زنان سرپرست خانوار متقاضی خود اشتغالی و طرح‌های اشتغال‌زایی، موفق عمل نموده‌اند و نمودهایی از خودکفایی و توانمندی را به نمایش گذاشته‌اند. این افراد زنانی هستند که طرح خود اشتغالی خویش را در شرایط ناگوار اقتصادی کشور و هم‌زمان با شوک‌های مختلف تورم-رکود حفظ نموده و تداوم آن را رقم زده‌اند. در بررسی‌های مرتبط با چگونگی تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان در شرایط بحران اقتصاد کشور،

در بخش جنوب شرقی شکل ۱ متغیرهای «تغییر ارزش‌گذاری (قیمت) محصول/سرکوب استیصال m2» و «رهبری و مدیریت اشتراکی موقت m4» قرار گرفته‌اند. این متغیرها به عنوان متغیرهای خروجی هستند که دارای تأثیرپذیری زیاد و تأثیرگذاری اندک هستند. این دسته از متغیرها حساسیت خاصی نسبت به تغییرات متغیرهای تأثیرگذار و دو وجهی دارند و رفتار و عملکرد آن‌ها تحت تأثیر اثرات ناشی از متغیرهای دیگر است. در بخش جنوب غربی متغیرهای خنثی، مستقل و یا قابل چشم‌پوشی قرار دارند که شامل "تعدیل نیروی تولیدکننده و درگیر در کسب و کار e1" است. این متغیر دارای حداقل تأثیرگذاری و تأثیرپذیری بر سیستم بوده و به نوعی خارج از سیستم به نظر می‌رسند. متغیر فوق‌کم‌ترین دخالت را در تداوم کسب و کار خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار دارد. نتایج فوق در شکل ۱ نشان داده شده است.

مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار در شهرستان چرداول

در جریان طرح‌های حمایت از خودکفایی و توان‌افزایی مددجویان و توان‌خواهان نهادهای حمایتی در شهرستان چرداول، کسب و

رفع فقر و محرومیت خویش گام نهاده‌اند. به عبارتی دیگر، نیت این دسته از زنان در رابطه با اخذ اعتبارات خرد خود اشتغالی و یا شرکت در گروه‌ها و تعاونی‌های اشتغال‌زایی به صورت واقعی بوده و تنها هدف خویش را، کسب وام از نهاد حمایتی نمی‌دانند.

وجود تسهیل‌گر و پشتیبان برای کسب و کار راه-اندازی شده بر اساس منطق اکوسیستم کسب و کار و مزیت منطقه‌ای: عامل تسهیل‌گر و پشتیبان کسب و کارهای خود اشتغالی به عنوان یکی از بازوهای مهم توانمندسازی زنان و از جمله مؤلفه‌های اصلی تداوم کسب و کارهای آنان است. این عامل وظیفه حل مسائل موجود در طرح‌های توانمندسازی زنان سرپرست خانوار را بر عهده دارد (Jamshidi, 2017: 47; Jamshidi and Mahdizadeh, 2019: 37) و تداوم آن‌ها را تضمین می‌نماید. پشتیبانان طرح را می‌توان اشخاص حقیقی یا حقوقی دارای برنامه‌های مبتنی بر اکوسیستم کسب و کار محلی و مسلط بر بازار دانست (Ibid, 47) وجود تسهیل‌گر و پشتیبان برای کسب و کارهای خود اشتغالی زنان از جمله عوامل کلیدی مهم در تداوم کسب و کارهای زنان سرپرست خانوار در آینده است.

ورود کانال‌های غیر رسمی-محلی حمایت(قراردادهای محلی اشتراک تولید/اشتراک محصول): از جمله اشکالات اساسی اعطای اعتبارات خرد و وام‌های کوچک نهادهای حمایتی، اندک بودن حجم مبالغ (Jamshidi and Mahdizadeh, 2019b: 343; Jamshidi and Mahdizadeh, 2019a: 37; Jamshidi et al., 2012: 343; Jamshidi and Mahdizadeh, 2019b: 37) (۸۷ اعطایی به طرح‌های اشتغال‌زایی زنان سرپرست خانوار بوده است. اعتبارات اندک و نحوه خاص پرداخت آن از سوی نهادهای حمایتی و بانک‌ها و مؤسسات عامل که اغلب مشمول زمان و کاغذبازی‌های اداری-رسمی است، از جمله بازدارنده‌های توانمندسازی زنان سرپرست خانوار بوده که رد پاهای عمیقی را بر راه‌اندازی و تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان فوق بر جای گذاشته است. Jamshidi and Mahdizadeh, 2019a). بررسی الگوی توانمندسازی زنان سرپرست خانوار افزایش "میزان وام‌های هدفمند" را از جمله مفاهیم مهم در شکل‌گیری هم-افزایی‌های هدفمند بین مؤسسات مختلف مالی-اعتباری، فنی و حرفه‌ای، کلینیک‌های مددکاری و نهادهای حمایتی ذکر کرده‌اند. در شرایط بحران و حوادث ناگوار، امکان تزریق وام‌های بیشتر و حمایت‌های همه‌جانبه‌تر نهادهای حمایتی ضعیف شده و با توجه به نحوه بازپرداخت وام‌های خود اشتغالی (عدم وجود پس‌انداز، نرخ بهره و عدم سخت‌گیری در بازپرداخت وام‌ها توسط نهادهای حمایتی) چرخه پرداخت-بازپرداخت اعتبارات خود اشتغالی دچار نقصان و حتی سقوط می‌گردد. در این بین، تداوم کسب و کارهای

تشدید تحریم‌های خارجی، رکود بازار و تورم‌های پی در پی به چهار مرحله پیاپی به عنوان چهار پیشران اصلی تداوم کسب و کار در شرایط ناگوار و بحرانی اشاره شده است. هر کدام از مراحل فوق، اقدامات خاصی را نشان داده است. در زیر عوامل کلیدی مرتبط با مراحل چهارگانه دستیابی به تداوم کسب و کارهای ویژه زنان سرپرست خانوار تحت پوشش کمیته امداد و اداره بهزیستی ارائه شده است.

مهم‌ترین عوامل کلیدی تأثیرگذار در تحقق تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار در شهرستان چرداول

مسئولیت‌پذیری اجتماعی/فاداری زنان صاحب کسب و کار به اهداف طرح: طرح‌های خود اشتغالی و اشتغال‌زایی نهادهای حمایتی در قالب برنامه‌های و خدمات مختلفی مانند ارائه خدمات مشاوره‌ای، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و ارائه وام و اعتبارات خرد به افراد متقاضی و همچنین اعطای اعتبارات خرد به زنان دارای مدرک پایان دوره مهارت‌های فنی و حرفه‌ای است. این طرح‌ها اغلب در قالب طرح‌های خود اشتغالی انفرادی و همچنین طرح‌های اشتغال‌زایی گروهی است (Imam Khomeini Relief Foundation Portal, 2020; Website of the State Welfare Organization of the country, 2020). شواهد حاکی از آن است که زنان سرپرست خانوار متقاضی طرح‌های خود اشتغالی، اغلب با نیات مختلف و به غیر از نیت خودکفایی و توان‌افزایی، اقدام به اخذ اعتبارات خرد اختصاصی به طرح‌های خود اشتغالی نهادهای حمایتی نموده و بنابراین، وفاداری لازم را نسبت به اهداف طرح ندارد (Jamshidi, 2017: 70; Jamshidi, 2019: 37). علاوه بر این‌ها، با توجه به وجود شواهد تجربی مختلف در زمینه اثرگذاری اعطای وام‌های خودکفایی-خود اشتغالی بر ایجاد احساس قوی انجام کار [و تداوم آن در آینده] (Najafi and Yaghoubi, 2011: 21) و بروز احساس توانمندی در زنان سرپرست خانوار (Gholipour and Rahimian, 2011: 52) زمینه‌های حل مشکلات زنان، افزایش آگاهی آنان و تقویت مهارت‌های زنان نیز فراهم شده است (Asgari and Bayat, 2017). با این حال، در پاره‌ای موارد، زنان سرپرست خانوار تحت تأثیر عوامل مختلفی مانند فشار خانواده، اثرات بازدارندگی نظام، شخصیت مقاومت‌کننده خویش و شرایط اقتصادی جامعه (Jamshidi, 2018: 86) قرار گرفته و در راستای رسیدن به اهداف طرح‌ها اقدام نموده و تداوم کسب و کار خود اشتغالی خود را تهدید نموده‌اند. زنان سرپرست خانوار موفق در زمینه کسب و کارهای خود اشتغالی، مؤلفه وفاداری به کسب و کار خود اشتغالی خویش را به صورت برجسته حفظ نموده و به صورت واقعی‌تر در جریان خودکفایی و

خود اشتغالی وابسته به سرمایه‌گذاری دائمی و همچنین کسب و کارهای خانوادگی متکی بر درگیر نمودن کانال‌های غیر رسمی و محلی در فرایند کسب و کار است. این امر تداوم شغلی زنان سرپرست خانوار را از طریق اشتراک در تولید/محصول ساین در کسب و کارهای انتخابی زنان تضمین می‌نماید.

بهبود حکمرانی ملی-حمایت دولت (خرید تضمینی محصولات، ارائه برخی نهاده‌ها، تعیین قیمت و غیره):

گزینه‌های سیاست‌های کلان اقتصادی، حوزه‌هایی هستند که در حال باز کردن فضا برای مشارکت‌های اجتماعی هستند. از آنجایی که فرایندها و سیاست‌های ملی، دسترسی مردم فقیر را به منابع و فرصت‌ها تعیین می‌کنند، لذا این مؤلفه‌ها بسیار حائز اهمیت هستند. از مهم‌ترین اقدامات در این خصوص می‌توان به برقراری جریان اطلاعاتی از مردم فقیر به فرایندهای بودجه‌ریزی و تدوین سیاست‌ها و همچنین مشارکت جوامع مدنی در پیگیری نحوه هزینه کردن‌ها یا بازخورد شهروندی از طریق سازوکارهای مسئولیت‌پذیری اجتماعی اشاره کرد. این کار مستلزم تقویت و توانمندسازی ظرفیت‌های سازمانی اقشار فقیر و سایر گروه‌های جوامع مدنی است که باید این کارکردهای جدید را برای تداوم پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری دولت‌های ملی انجام دهند (Pour Asghar Sangachin and Ramazani, 2016: 30).

دولت از طریق ارائه سیاست‌های اقتصادی متنوع و حمایت‌های مختلف می‌تواند علاوه بر کمک به راه‌اندازی کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار از طریق ابلاغ برنامه‌های حمایتی از پایین و مبتنی بر نیاز و خواسته متقاضیان، به نهادهای کمیته امداد و اداره بهزیستی می‌تواند طرح‌هایی را در راستای تداوم کسب و کارهای زنان فوق ارائه نماید. این امر در قالب سیاست‌های ارائه نهادهای تولیدی به برخی مشاغل، خرید تضمینی محصولات، ایجاد بازارچه‌های متراکم و غیره در سطح کشور و در شهرستان چرداول مشهود است.

تمهیدات بازار: یکی از مهم‌ترین پیش برندهای تداوم کسب و کارهای زنان سرپرست خانوار، توسعه بازارهای حامی فقرا و دسترسی آسان و بدون واسطه آن‌ها، بدان است. تولیدکنندگان فقیر با تولید در مقیاس کوچک، در پی تأمین نیازهای اولیه و اساسی زندگی خود بوده و با اتکا به درآمد حاصل از آن که به شدت به وجود بازار و مشتری وابسته است، روزگار خود را سپری می‌نمایند. بر این اساس، یکی از راهبردهای توانمندسازی فقرا، توسعه بازارهای حامی و توان‌افزایی آنان به منظور تداوم چرخه تولید و تأمین معاش و استمرار کسب و کار خود اشتغالی آنان

است. از دیدگاه بانک جهانی، فقر و آسیب‌پذیری بدون رشد فراگیر، که موتور محرکه آن فعالیت بخش خصوصی است، کاهش نخواهد یافت. با این وجود، رشد اقتصادی زمانی استمرار خواهد یافت که مردم فقیر از مشارکت مؤثر و کارآمد در فعالیت‌های تولیدی حذف نگردند. هر چند، محیط سرمایه‌گذاری عمومی که سبب تسهیل و ترویج کارآفرینی، ایجاد اشتغال، رقابت و امنیت مالکیت‌ها و حق انتفاع می‌شود، برای مشارکت مردم فقیر در فعالیت‌های بازار بسیار حیاتی است، اما این پیش‌شرط کافی نبوده و وضعیت بنگاه‌های خرد و کوچک مواجه با محدودیت‌ها و محرومیت‌ها، به صورت خودکار از طریق اصلاحات در فضای سرمایه‌گذاری کلان بهبود پیدا نمی‌کنند. اغلب، مردم فقیر جامعه به دلیل وجود قوانین و مقررات، تبعیض‌ها و فقدان اطلاعات، ارتباطات، مهارت‌ها، اعتبار و سازمان‌دهی از دسترسی به فرصت‌های اقتصادی عادلانه محروم هستند. در عین حال، عناصر و مؤلفه‌های رویکردهای توانمندسازی و تداوم کسب و کارها می‌توانند با رویارویی با بسیاری از تنگناهایی که مانع از ورود اقشار فقیر به بازارهای جدید می‌شوند، بدان‌ها کمک نماید. علاوه بر این، تغییرات در قوانین می‌تواند سبب ترغیب نقش‌آفرینان و بازیگران بخش خصوصی، برای بهره‌گیری از نوآوری و توسعه محصولات جدید شود. در این صورت، محصولات فوق به صورت بالقوه در اختیار شمار زیادی از اقشار فقیر قرار گرفته تا بتوانند آسیب‌پذیری خودشان را مدیریت کنند (Pour Asghar Sangachin and Ramazani, 2016: 30).

وفاداری نهادهای حمایتی به صاحبان کسب و کار:

نهادهای حمایتی از مرحله تصمیم‌گیری و تعیین اهداف تا مرحله نهایی یعنی به نتیجه رسیدن طرح کسب و کار خود اشتغالی زنان مذکور و همچنین به منظور تداوم کسب و کارهای فوق، ملزم به رعایت وفاداری به تعهدات بلندمدت هستند. نهادهای حمایتی در راستای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به عنوان مفهومی از کارآفرینی و استفاده از تمامی ظرفیت‌های انسانی و با عنایت به توسعه عدالت بنیان و توجه به اقشار آسیب‌پذیرتر جامعه، خود را ملزم به ارتباط دقیق‌تر با سوزده‌های مورد نظر و شناسایی نیازها و مسائل و همچنین یافتن راه‌حل‌های متنوع و عرضه طرح‌ها و برنامه‌های توانمندسازی [طرح‌های خود اشتغالی] نموده‌اند. وفاداری نهادهای فوق از طریق سنجش نیم‌رخ توانمندسازی، اولویت‌بندی زنان آسیب‌پذیرتر، پاسخگویی در ارتباط با طرح‌ها، مسئولیت‌پذیری، شفاف‌سازی مسیر راه‌اندازی-تداوم کسب و کارهای زنان سرپرست خانوار، ارائه دورنمای خودکفایی-فقر و

ممکن است به صورت کامل تمامی حوزه‌های مرتبط سازمانی را پوشش نداده و بنابراین، برخی اقدامات و اطلاعات در خفا مانده و تنها در قالب یک گزارش مدون باقی بمانند. بر مبنای مطالب فوق، از جمله اقدامات بهبود/ریکاوری لازم به منظور تداوم کسب و کارهای زنان سرپرست خانوار، تعدیل و اصلاح برنامه‌های جزیره‌ای ادارات مرتبط با اشتغال‌زایی زنان است که منجر به کاهش موانع کاری‌ها و عدم تعهدات در آینده کسب و کارهای زنان سرپرست خانوار تحت پوشش می‌گردد.

وضعیت احتمالی عوامل کلیدی

برای هفت عامل کلیدی به دست آمده، وضعیت‌های احتمالی مختلفی بر اساس نظرات صاحب‌نظران و متخصصان کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار در نهادهای مذکور تعریف شده است. بر اساس وضعیت‌های احتمالی آینده پیش روی مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش نهادهای حمایتی شهرستان چرداول، مجموعاً ۲۷ وضعیت مختلف برای ۷ عامل کلیدی طراحی شد که این وضعیت‌ها طیفی از شرایط مطلوب تا بحرانی را شامل شده‌اند. تعداد وضعیت‌های هر عامل نیز متناسب با میزان تأثیرگذاری و اهمیت آن از ۳ تا ۴ وضعیت احتمالی متغیر بوده است. جدول ۲ وضعیت‌های احتمالی یا عدم قطعیت‌های مختلف مرتبط با مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش کمیته امداد و اداره بهزیستی شهرستان چرداول را نشان می‌دهد.

رسیدن به هدف، پرداخت به موقع و کامل وام‌ها، حساسیت در زمینه آموزش دقیق زنان، الزام به تسلط در طرح‌ها، بی‌طرفی و درک مسئله زنان و مواردی از این قبیل نمود پیدا کرده است (Jamshidi, 2017: 69-70).

تعدیل و اصلاح برنامه‌های جزیره‌ای ادارات مرتبط با

اشتغال‌زایی زنان: یکی از بازدارنده‌های توانمندسازی اقتصادی زنان سرپرست خانوار، حاکمیت سیستم‌های جزیره‌ای سازمانی بر فضای نهادهای حمایتی و ادارات مرتبط با اشتغال‌زایی زنان مورد مطالعه است. مدیریت طرف عرضه در زمینه تصمیم‌گیری، پیشنهاد، تصویب و اجرای طرح‌های اشتغال‌زایی و راه‌اندازی کسب و کار، به سوی نظام‌های جزیره‌ای سازمانی، که اغلب بدون برنامه‌ریزی دقیق و نیازسنجی زمینه‌ای مبتنی بر مشاهدات مشارکتی و تنها بر اساس نیاز سازمان در زمان‌های مختلف است، در حال حرکت می‌باشد. بنابراین، با وجود طرح هم‌افزایی‌های بین سازمانی مطلوب، ناهماهنگی‌ها و عدم توجه به مفاد تفاهم‌نامه طرح‌های اشتغال‌زایی صورت گرفته و همکاری‌های فوق تنها در مسیر ذاتی سازمان و به‌عنوان یکی از گزارش‌های عملکردی سازمان بوده و به صورت مقطعی مطرح شده است. این امر ممکن است در بخش‌های مختلف سازمان، به صورت موازی و مکرر و با انعقاد تفاهم‌نامه‌های همکاری با سایر ادارات و سازمان‌ها، اجرا شود و در قالب گزارش‌های مکتوب و مستند، ثبت شده و در نهایت، تناقضات برنامه‌ای و یا تداخل‌های عملکردی را سبب شود. علاوه بر این، عملکردهای جزیره‌ای،

جدول ۲. عوامل کلیدی و وضعیت‌های احتمالی آن‌ها در تحقق‌پذیری مدیریت کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار

عوامل کلیدی	وضعیت‌های احتمالی یا عدم قطعیت‌ها	علامت
مسئولیت‌پذیری اجتماعی/فاداری زنان صاحب کسب و کار به اهداف طرح	افزایش تعهد به وفاداری	A1
	بهبود وضعیت موجود	A2
	ادامه روند موجود	A3
	عدم وفاداری به تعهدات	A4
وجود تسهیل‌گر و پشتیبان برای کسب و کار راه‌اندازی شده بر اساس منطق اکوسیستم کسب و کار و مزیت منطقه‌ای	افزایش تسهیل‌گران و پشتیبانان متعهد	B1
	بهبود وضع موجود	B2
	ادامه روند حاضر	B3
	کمرنگ شدن تسهیل‌گران و پشتیبانان	B4
ورود کانال‌های غیر رسمی-محلی حمایت(قراردادهای محلی اشتراک تولید/اشتراک محصول)	رشد کانال‌های غیر رسمی/محلی	C1
	ادامه روند حاضر	C2
	عدم حمایت‌های غیر رسمی/محلی	C3
بهبود حکمرانی ملی-حمایت دولت (خرید تضمینی محصولات، ارائه برخی نهادهای تعیین قیمت و غیره)	افزایش حمایت‌های ملی(مؤظفی)	D1
	توسعه تدریجی حکمرانی ملی/حمایت دولت	D2
	ادامه روند حاضر	D3
	عدم حمایت دولت	D4

ادامه جدول ۲. عوامل کلیدی و وضعیت‌های احتمالی آن‌ها در تحقق‌پذیری مدیریت کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار

E1	رشد بازارهای حامی فقرا	تمهیدات بازار (اکوسیستم کسب و کار شناسایی شده و بازارهای محلی و فرامحلی موجود)
E2	توسعه تدریجی بازارهای محلی	
E3	ادامه روند حاضر	
E4	سقوط و فقدان بازار حامی فقرا	
F1	رشد وفاداری نهاد به تعهدات	وفاداری نهادهای حمایتی به صاحبان کسب و کار
F2	توسعه تدریجی و آرام وفاداری نهاد به طرح‌ها	
F3	ادامه روند سابق	
F4	عدم توجه به تعهدات طرح از سوی نهاد	
G1	افزایش تعدیل در برنامه‌های جزیره‌ای	تعدیل و اصلاح برنامه‌های جزیره‌ای ادارات مرتبط با اشتغال‌زایی زنان
G2	بهبود وضعیت موجود	
G3	ادامه روند موجود	
G4	تشدید موازی کاری و نابسامانی‌های برنامه‌ای	

مأخذ: مطالعات نویسندگان، ۱۳۹۸

چرداول قرار دارد. شکل ۳ تابلوی سناریوهای با سازگاری قوی یا سناریوهای احتمالی را همراه با وضعی‌های احتمالی از نظر مطلوبیت یا بحرانی بودن نشان می‌دهد. در تابلوی سناریو مذکور وضعیت کاملاً مطلوب با رنگ صورتی، وضعیت مطلوب با رنگ سبز، روند کند با رنگ آبی و وضعیت بحرانی با رنگ نارنجی مشخص شده است. تابلوی سناریوی قوی از ۴۲ وضعیت احتمالی مختلف تشکیل شده است. همان‌طور که پیداست، تعداد وضعیت‌های مطلوب بر وضعیت‌های نامطلوب برتری دارد. از شش سناریوی سازگار به دست آمده سه سناریوی یک، دو و سه دارای وضعیت کاملاً مطلوب، سناریوی چهارم مطلوب و سناریوهای پنج و شش وضعیت بحرانی را به نمایش گذاشته‌اند.

پس از تهیه فهرست وضعیت‌های احتمالی، به طراحی پرسشنامه اثرات متقاطع پرداخته شد. این پرسشنامه توسط متخصصان توانمندسازی نهاد حمایتی کمیته امداد تکمیل گردید. نتایج پرسشنامه اطلاعات لازم برای تدوین سناریو توسط نرم افزار سناریو ویزرد را فراهم نمود. با عنایت به این امر که در این جا هدف تهیه سناریوهای ممکن از ۲۷ عدم قطعیت مربوط به ۷ عامل کلیدی است، انتظار می‌رود حدود ۱۲۲۸۸ سناریوی ترکیبی محتمل از بین این عدم قطعیت‌ها استخراج شود که در برگیرنده تمامی حالات پیش روی مدیریت تداوم کسب و کار زنان سرپرست خانوار تحت پوشش در شهرستان چرداول باشد. خروجی نرم افزار نشان داد که ۶ سناریو با سازگاری قوی یا محتمل پیش روی آینده تداوم کسب و کارهای زنان سرپرست خانوار شهرستان

Scenario No. 1	Scenario No. 2	Scenario No. 3	Scenario No. 4	Scenario No. 5	Scenario No. 6
امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات
وجود شهروندان وفادار	وجود شهروندان وفادار	وجود شهروندان وفادار	وجود شهروندان وفادار	وجود شهروندان وفادار	وجود شهروندان وفادار
عدم حمایت های غیر رسمی اجتماعی	عدم حمایت های غیر رسمی اجتماعی	عدم حمایت های غیر رسمی اجتماعی	عدم حمایت های غیر رسمی اجتماعی	عدم حمایت های غیر رسمی اجتماعی	عدم حمایت های غیر رسمی اجتماعی
عدم حمایت های غیر رسمی اجتماعی	عدم حمایت های غیر رسمی اجتماعی	عدم حمایت های غیر رسمی اجتماعی	عدم حمایت های غیر رسمی اجتماعی	عدم حمایت های غیر رسمی اجتماعی	عدم حمایت های غیر رسمی اجتماعی
امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات
امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات
امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات
امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات	امیدوارانه بودن احتمالی وفاداری شهروندان به تعهدات

شکل ۳. تخته سناریوهای با سازگاری قوی در تحقق‌پذیری مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش در شهرستان چرداول. مأخذ: مطالعات نویسندگان، ۱۳۹۹

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

نتایج تحقیق حاضر نشان داد که مهم‌ترین شاخص‌های مؤثر جهت تحقق‌پذیری تاب‌آوری و مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش نهادهای حمایتی در شهرستان چرداول در قالب اقدامات چهار مرحله‌ای مدیریت تداوم کسب و کار یعنی؛ اقدامات حفاظتی، اقدامات تعدیل، اقدامات فوری/اضطراری و اقدامات بهبود/ریکاوری به دست آمده‌اند. در مرحله اقدامات حفاظتی پاسخگویان عواملی مانند بهبود حکمرانی ملی-حمايت دولت (خرید تضمینی محصولات، ارائه برخی نهادهای، تعیین قیمت و غیره)، حمایت‌های مالی مستمر نهادهای حمایتی (تزریق وام به دوره‌های تنفس بالا، دوره‌های باز پرداخت طولانی، وام‌های بلاعوض)، تمهیدات بازار، هم‌افزایی بین سازمانی برای ارائه خدمات مشاوره‌ای-مهارتی مستمر، مسئولیت‌پذیری اجتماعی/وفاداری زنان صاحب کسب و کار به اهداف طرح، وفاداری نهادهای حمایتی به طرح‌های صاحبان کسب و کار، نیروهای خانوادگی حمایت‌کننده موجود، نظارت مستمر کارشناسان نهاد و وجود تسهیل‌گر و پشتیبان برای کسب و کار راه‌اندازی شده بر اساس منطق اکوسیستم کسب و کار و مزیت منطقه‌ای را ذکر کرده‌اند که برای دفاع از سیستم کسب و کار و ممانعت از آسیب رساندن به آن لازم است. در مرحله اقدامات تعدیلی، پاسخگویان مورد مطالعه به شاخص‌هایی اشاره کرده‌اند که در صورت شکست اقدامات حفاظتی و وارد شدن خسارت اولیه به سیستم کسب و کار، به صورت خودکار فعال شده و تحولات مخرب را مهار نمایند. شاخص‌های این مرحله به شرح زیر هستند: تنوع یا شوک تولیدی، تغییر ارزش‌گذاری (قیمت) محصول/سرکوب استیصال، تغییر مکان و موقعیت کسب و کار و رهبری و مدیریت اشتراکی موقت. پاسخگویان مورد نظر شاخص‌های مرحله اقدامات فوری را شامل: تعدیل نیروی تولید کننده و درگیر در کسب و کار، ورود کانال‌های غیر رسمی-محلی حمایت (قرارداد های محلی اشتراک تولید/اشتراک محصول) و رهبری جایگزین موقت و واگذاری مدیریت کسب و کار به افراد خبره‌تر دانسته‌اند. این اقدامات در صورتی که اقدامات مرحله تعدیلی قادر به کنترل خسارت وارد نباشند ظهور می‌نمایند.

اقدامات بهبود/ریکاوری شامل فعالیت‌هایی است که به منظور بازیابی مجدد حالت طبیعی سیستم کسب و کار شبیه‌سازی می‌شود. شاخص‌های اصلاح خدمات مشاوره‌ای و ترغیب خدمات فنی و حرفه‌ای، ترغیب وفاداری خانواده به کسب و کار زنان، بهره‌گیری از نوآوری‌های جدید منطبق بر شرایط، شکل‌گیری هم‌افزایی‌های هدفمندتر، ادغام مدیریت ریسک و مدیریت تداوم

کسب و کار و تعدیل و اصلاح برنامه‌های جزیره‌ای ادارات مرتبط با اشتغال‌زایی زنان از جمله فعالیت‌های مرتبط با اقدامات بهبود در شهرستان چرداول است.

نتایج نشان داد که متغیرهای تأثیرگذار بر آینده تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار در شهرستان چرداول شامل متغیرهای «مسئولیت‌پذیری اجتماعی/وفاداری زنان صاحب کسب و کار به اهداف طرح»، «وجود تسهیل‌گر و پشتیبان برای کسب و کار راه‌اندازی شده بر اساس منطق اکوسیستم کسب و کار و مزیت منطقه‌ای»، «ورود کانال‌های غیر رسمی-محلی حمایت (قراردادهای محلی اشتراک تولید/اشتراک محصول)»، «بهبود حکمرانی ملی-حمایت دولت (خرید تضمینی محصولات، ارائه برخی نهادهای تعیین قیمت و غیره»، «تمهیدات بازار»، «وفاداری نهادهای حمایتی به صاحبان کسب و کار» و «تعدیل و اصلاح برنامه‌های جزیره‌ای ادارات مرتبط با اشتغال‌زایی زنان» هستند. بر اساس این متغیرهای کلیدی سناریوهای پیش روی تحقق مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار شهرستان چرداول تدوین شده‌اند. نتایج نشان داد که ۶ سناریو با سازگاری قوی پیش روی آینده مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان مذکور در شهرستان چرداول وجود دارد. این ۶ سناریو از ۴۲ وضعیت احتمالی یا عدم قطعیت مختلف تشکیل شده‌اند که وضعیت‌های احتمالی مطلوب بر وضعیت‌های احتمالی نامطلوب برتری دارند. از ۶ سناریو محتمل سه سناریوی یک، دو و سه دارای وضعیت کاملاً مطلوب هستند و سناریوی یک بهترین و محتمل‌ترین سناریوی پیش‌روی مدیریت تداوم کسب و کار خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش در شهرستان چرداول است.

ویژگی‌های سناریوی یک به شرح ذیل است: از نظر مسئولیت‌پذیری اجتماعی/وفاداری زنان صاحب کسب و کار به اهداف طرح: بر خلاف مطالعه Jamshidi, 2019: 37 افزایش تعهد زنان متقاضی طرح‌های خود اشتغالی به وفاداری به تعهدات و اهداف طرح را نشان می‌دهد، از نظر وجود تسهیل‌گر و پشتیبان برای کسب و کار راه‌اندازی شده بر اساس منطق اکوسیستم کسب و کار و مزیت منطقه‌ای: همانند نتایج مطالعات Jamshidi, 2017: 47; Jamshidi and Mahdizadeh, 2019: 37 بر وجود تسهیل‌گران و پشتیبانان متعهد تأکید دارد، از نظر ورود کانال‌های غیر رسمی-محلی حمایت (قراردادهای محلی اشتراک تولید/اشتراک محصول): عدم حمایت‌های غیر رسمی/محلی، از نظر بهبود حکمرانی ملی-حمایت دولت (خرید تضمینی محصولات، ارائه برخی نهادهای تعیین قیمت و غیره): افزایش حمایت‌های ملی، از نظر تمهیدات بازار: رشد بازارهای حامی فقرا، (و کمک به رفع تنگناهایی که مانع از ورود اقشار

- از آنجا که متغیر ورود کانال‌های غیر رسمی-محلی حمایت(قراردادهای محلی اشتراک تولید/ اشتراک محصول) به عنوان یکی از متغیرهای اثرگذار بر مدیریت تداوم کسب و کارهای زنان سرپرست خانوار مورد مطالعه در آینده است، پیشنهاد می‌گردد، از طریق برنامه‌های آموزشی و ترویجی کانال‌های محلی و غیر رسمی نافذ در کسب و کارهای تولیدی زنان مورد نظر شناسایی شده و مدیریت ارتباط با آنها و نحوه مشارکت‌شان در کسب و کار متذکر گردد.

- در رابطه با متغیر اثرگذار بهبود حکمرانی ملی-حمایت دولت (خرید تضمینی محصولات، ارائه برخی نهاده‌ها تعیین قیمت و غیره، پیشنهاد می‌گردد، سالانه برنامه‌های حمایتی دولت از مشاغل خرد و خانگی ویژه زنان از رسانه‌های استانی پخش شده و زنان مورد مطالعه را نسبت به بهبود حکمرانی ملی و نقش ریش سفیدی‌گری دولت در حمایت از زنان شاغل آگاه نمایند.

- در رابطه با تمهیدات بازار، پیشنهاد می‌گردد که نهادهای حمایتی با رجوع به اولویت‌های شغلی اداره کار، تعاون و رفاه اجتماعی در رابطه به مشاغل دارای مزیت منطقه‌ای، زنان را از وضعیت بازارهای محلی و فرامحلی مرتبط با کسب و کار خود آگاه نموده و اخطارهای لازم را در زمینه وجود یا عدم وجود بازار حامی فقرا ارائه دهند.

- بر اساس نتایج به دست آمده، وفاداری نهادهای حمایتی به صاحبان کسب و کار و اهداف طرح‌های خود اشتغالی آنان از جمله متغیرهای تعیین کننده مدیریت تداوم کسب و کار زنان مذکور در آینده است. در این راستا پیشنهاد می‌شود، نهادهای حمایتی به منظور تداوم کسب و کارهای مرتبط با خودکفایی و توانمندی زنان از وضعیت سنتی گذشته خارج شده و تنها مبنای توانمندسازی زنان را اعطای اعتبارات خرد در نظر نگیرند، بلکه با تنظیم مجدد برنامه‌های توانمندسازی، به ارتقاء مهارت‌های تولیدی، مهارت‌های مقابله با وضعیت بحرانی و مهارت‌های بازاریابی و فروش بپردازند.

- تعدیل و اصلاح برنامه‌های جزیره‌ای ادارات مرتبط با اشتغال‌زایی زنان نیز به عنوان یک عامل تعیین کننده مدیریت تداوم کسب و کار خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار در شهرستان چرداول است. از آنجا که این متغیر از دسته متغیرهای بهبود/ریکاوری است و سبب بازاریابی مجدد سیستم به حالت اولیه می‌گردد، پیشنهاد می‌شود که سازمان‌ها و ادارات مختلف متصدی اشتغال زنان در برنامه‌های توانمندسازی، تنها به آن بخش از وظیفه خود در رابطه با توانمندسازی اقتصادی زنان

فقیر به بازارهای جدید می‌شوند و در مطالعه (Pour Asghar Sangachin and Ramazani, 2016: 30) نشان داده شده است. نتایج نشان داد که از جمله ویژگی‌های سناریوی یک این است که: از نظر وفاداری نهادهای حمایتی به طرح‌های صاحبان کسب و کار، رشد وفاداری نهاد به تعهدات و از نظر تعدیل و اصلاح برنامه‌های جزیره‌ای ادارات مرتبط با اشتغال‌زایی زنان: افزایش تعدیل در برنامه‌های جزیره‌ای را به همراه دارد. به عبارتی دیگر، بر اساس سناریو یک، مدیریت تداوم کسب و کارهای زنان فوق در آینده بر اساس مراحل چهارگانه مدیریت تداوم کسب و کار، بیشتر بر اقدامات مرحله حفاظتی تأکید دارد. در صورت شکست اقدامات این مرحله، از جمله اقدام فوری لازم را عدم گرایش به سمت و سوی کانال‌های غیر رسمی و محلی ذکر کرده‌اند. در مرحله آخر، آنچه که سبب بازاریابی و بهبود سیستم مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان می‌گردد، اصلاح برنامه‌های جزیره‌ای سازمان‌های مختلف حامی و گرایش به سمت عدم قطعیت افزایش تعدیل در برنامه‌های جزیره‌ای سازمانی است. نتایج نشان داد که سناریوی چهارم دارای وضعیت مطلوب و سناریوهای پنج و شش وضعیت بحرانی را به نمایش گذاشته‌اند.

پیشنهادات پژوهشی

بر اساس نتایج پژوهش در زمینه متغیرهای تأثیرگذار بر آینده تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار در شهرستان چرداول می‌تواند پیشنهادهای زیر را ارائه نمود:

- پیشنهاد می‌شود به منظور ارتقاء مسئولیت‌پذیری اجتماعی زنان سرپرست خانوار و وفاداری آنان به تداوم کسب و کارهای خود، نهاد حمایتی مبادرت به تدوین و اجرای برنامه‌های گروهی در قالب خوسه‌سازی‌های تولیدی در شهرستان چرداول نموده و زنان را به مشارکت در آن کسب و کارها ترغیب نماید.

- با توجه به اهمیت وجود تسهیل‌گر و پشتیبان برای کسب و کار راه‌اندازی شده بر اساس منطق اکوسیستم کسب و کار و مزیت منطقه‌ای به عنوان یکی از تعیین کننده‌های مدیریت تداوم کسب و کارهای خود اشتغالی زنان سرپرست خانوار در شهرستان چرداول، پیشنهاد می‌گردد که اداره کار، تعاون و رفاه اجتماعی به عنوان تعیین کننده سبب شغلی جامعه، به شناسایی دقیق اکوسیستم کسب و کار منطقه‌ای پرداخته و مشاغل دارای پشتیبان را به عنوان مشاغل دارای توجیه برای راه‌اندازی اولویت‌بندی نماید.

بانک‌ها و مؤسسات اعتباری عامل، اداره کار، تعاون و رفاه اجتماعی، هر یک تنها به ارائه وظایف خاص خود پرداخته و از اقدامات جزیره‌ای و برنامه‌های موازی ممانعت نمایند.

اکتفا نموده و به تنظیم دستورالعمل‌ها و برنامه‌های جزیره‌ای مختلف نپردازند. به عبارتی دیگر، در جریان هم‌افزایی‌های سازمانی بین نهادهای حمایتی، اداره آموزش‌های فنی و حرفه‌ای،

References

1. Abbott, P., Wallace, C. (2006): *Sociology of Women*, translated by Manijeh Najm Iraqi, Ney Publishing, Tehran.
2. Asgari, G. Bayat, R. (2017). Investigation of the factors affecting empowerment of women head of households under the support of Imam Khomeini Relief foundation in Qazvin, 10th International Conference on Economics and Management, Rasht.
3. Asghari Lafmajani, S., Shahraki, E., Naderianfar, M. (2016). Barriers to economic and social empowerment of rural households; Case: Clients under the support of the Relief Foundation in Sistan. *Space Economics and Rural Development*, 15, pp: 104-125. [10.18869/acadpub.ser5.15.103](https://doi.org/10.18869/acadpub.ser5.15.103)
4. Babapour, M. A., (2012). Factors Affecting Women's Empowerment in NAJA. *Quarterly Journal of Women's Police Studies*, 6(17), pp: 58-108B
5. Bandarz, Z., Niknami, M. (2013). Identifying Socio-Cultural Factors Affecting the Empowerment of Members of Rural Women's Cooperatives in Ilam Province, *Journal of Agricultural Extension and Education Research*, 3(23), Pp: 77-63.
6. Bleck, J., Michelitch, K. (2018). Is women's empowerment associated with political knowledge and opinions? Evidence from rural Mali. *World Development*, 106, Pp: 299-323. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.01.006>
7. Bozzano, M. (2017). On the historical roots of women's empowerment across Italian provinces: religion or family culture?, *European Journal of Political Economy*, 49, Pp: 24-46. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2016.12.002>
8. Charan, P., Shankar, R and Baisya, R.K. (2008). Analysis of interactions among the variables of supply chain performance system implementation. *Business Process Management Journal*, 14(4). Pp: 512-529. DOI: 10.1108/14637150810888055
9. Charmchian Langroudi, M., Alibeigi, A. H. (2013). Study of Factors Affecting the Psychological Empowerment of Rural Women. *Quarterly Journal of Women and Society*, 4(1), pp: 165-192.
10. Criukshank, B. (1991). The Will to Empower: Technologies to Citizenship and the War on poverty. *Socialist Review*, 23(4), pp 29-55. DOI: <https://doi.org/10.7591/9781501733918-005>
11. Eivazi, M. R., Barati, N., Pour Ahmad, A., Keshavarz Tork, A. (2015). Designing a process model of a cultural planning system in an Islamic-Iranian city with a futures study approach. *Quarterly Journal of Islamic Iranian City Studies*, 20, pp: 5-15.
12. Ghaffari, Gholamreza, Darabi, Hossein, Jahangiri, Parviz, (2009): "A Review of Empowerment Indicators with Emphasis on Women Heads of Household in the General Department of Women Affairs of Tehran Municipality", *Proceedings of the Second Conference on Empowerment and Empowerment of Women Head of Household, Tehran, General Department of Women Affairs of Tehran Municipality*.
13. Ghanbari, Yousef, Ansari, Rahimeh, (2015). Identify and explain the social and economic factors affecting the empowerment of rural women; Case Study: Rostam County. *Journal of Rural Research and Planning*, 4(3), pp:1-10. [10.22067/JRRP.V4I3.22858](https://doi.org/10.22067/JRRP.V4I3.22858)
14. Gibb, F., Buchanan, S, (2006). A framework for business continuity management. *Int. J. Inf. Manage.* 26(2), pp:128-141. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2005.11.008>
15. Godet, M. Durance, PH. G. (2008): *Strategic Foresight (La Prospective): Use and Misuse of Scenario Buildin*, LIPSOR Working Paper (Cahiers du LIPSOR), www.lapropective.fr.
16. Gordon, Th. (1994): *Trend Impact Analysis, AC/UNU Millennium project*.
17. ISO 22301, (2012): *Societal security — Business continuity management systems -*

- Requirements. Switzerland: International Organization for Standardization.
18. Jamshidi, M. (2014): Evaluation of the effects of drought on the socio-economic structure of rural areas based on agricultural activity (Case study: Sirvan and Chardavol counties), PhD thesis in geography and rural planning, Department of Rural Geography and Planning, Faculty of Geographical Sciences and Planning, University of Isfahan.
19. Jamshidi, M. (2017): Semantic System (Conditions, Interactions and Consequences) Deterrents and Promoters of Women's Empowerment: (Case: Female-headed households supported by Imam Relief Committee and Ilam Welfare Department), Research Project, Ilam University.
20. Jamshidi, M., Mahdizadeh, H. (2019). Application of Future Studies Approach in System Analysis of the Consequences of the Common Strategy for the Economic Empowerment of Female Heads of Household of Ilam Province. *Women in Development and Politics*, 17(4), Pp: 631-652. [10.22059/JWDP.2020.285908.1007688](https://doi.org/10.22059/JWDP.2020.285908.1007688)
21. Jamshidi, M., Mehdizadeh, H. (2019). Designing a model of economic empowerment of women heads of households in Ilam province, *Agricultural Extension and Education Research*, 13(2), pp: 30-39.
22. Jong, E. k., Smits, J., Longwe, A. (2017). Estimating the Causal Effect of Fertility on Women's Employment in Africa Using. *World Development*, 90, Pp: 360-368. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.10.012>
23. Kato, M., Charoenrat, T. (2018). Business continuity management of small and medium sized enterprises: Evidence from Thailand. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 27, Pp: 577-587. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2017.10.002>
24. Ketabi, M., Yazd Khasti, B., Farakhi Rastabi, Z. (2003). Empowering Women for Participation in Development. *Women's Research*, 1(7), pp: 5-30.
25. Mosafa, N. (1996): Women's Political Participation in Iran, Ministry of Foreign Affairs Publications, Tehran.
26. Najafi, B., Yaghoubi, V. (2005). Microfinance: A New Strategy for Reducing Poverty in Rural Communities, *Journal of Agricultural Economics and Development*. 13(49), Pp: 1-26.
27. Ozbay, F. (1990): Women, Family and Social Change in Turkey. UNESCO Supported Series on Women's Studies in Asia and the Pacific, Bangkok.
28. Pour Asghar Sangachin, F., Ramazani, J. (2016): Empowerment and Poverty Reduction (World Bank reference), Karim Khan Zand Publications, Tehran.
29. Prorok, C.V. & Chhokar, K. B. (1998). Women and Their Work in Asia. A Geography of Gender and Development. 17, NCGE Publication.
30. Randeree, K., Mahal, A., Narwani, A., (2012). A business continuity management maturity model for the UAE banking sector. *Business Process Manage. J.* 18(3), Pp: 472-492. DOI: 10.1108/14637151211232650
31. Sage, A.P. (1977): Interpretive Structural Modeling: Methodology for Large-Scale Systems, McGraw-Hill, New York.
32. Shakouri, A. (2008). Supportive policies and Women's Empowerment, *Journal of the Faculty of Literature and Humanities*, 16(16), pp: 129-159.
33. Tower. S. L. (1999): Contemporary political ideologies, Philadelphia Fort Worth.
34. Valevi, B. S. (1999): Feminist debates, Lodon Macmilan.
35. Zeng, Zh., Zio, E. (2017). An integrated modeling framework for quantitative business continuity assessment. *Process Safety and Environmental Protection*, 106, Pp: 76-88. <https://doi.org/10.1016/j.psep.2016.12.002>